

ANTIKVARISK DOKUMENTASJON FOR FLYTTING AV VÅNINGSHUS OG KÅRSTUE PÅ SKJOLD GÅRD, GNR 40/ BNR. 1 SKJOLDVEIEN 4, 5221 NESTTUN

I forbindelse med reguleringsplan Fana gnr 40 bnr. 1 mfl.,
Skjold, Fana Blikk, nasjonal arealplanid. 4601_62310000.
26.06.20

Bakgrunn

Formålet med utarbeidelse av reguleringsplan for Fana Blikk, gnr. 40, bnr. 1 mfl. er å regulere området til bolig. Reguleringsplanen består av tre delfelt, BBB, BKB2 og BKB1, jmf. Illustrasjonsplan. Feltet BKB2 skal videreføres med eksisterende eldre bebyggelse for kombinert formål, på feltet BKB1 skal det oppføres to nybygg for kombinert formål, mens det på feltet BBB skal føres opp nybygg bolig og to eldre gårdshus med kulturminneverdi – våningshuset og kårboligen – skal tas ned og flyttes innenfor feltet.

Planområdet omfatter et tidligere jordbruksområde, bestående av to gårdsbruk skilt ut fra matrikkelgården Skjold. Bygninger og arealer hørende til bruk 4 har i de senere år blitt brukt i forbindelse med næringsvirksomheten til Fana Blikk, mens bygningene hørende til bruk 1 har blitt brukt som bolig dels som næringsvirksomhet. Bygningene som skal flyttes er våningshuset og kårboligen hørende til bruk 1. Våningshuset på bnr. 1 er et bolighus satt sammen av en eldre udatert del og en påbygning fra 1883 i forbindelse med utskifting av gården, og er en lemstove. Kårboligen er et mindre hus som ble bygget i tunet i 1909.

Husene og låven har tidligere i planprosessen vært forutsatt revet, men endringer i planforslaget etter offentlig ettersyn medfører at våningshuset og kårboligen bevares, men forutsettes flyttes innenfor planområdet. De to husene flyttes nærmere gang- og sykkelvegen og reguleres til boligformål. På et overordnet nivå er kulturminneverdiene tidligere redegjort for i en kulturminnedokumentasjon for planområdet fra 2017, dels i Byantikvarens kulturminnegrunnlag for reguleringsplanen for bybane Nesttun-Rådalen fra 2007, og det er gjort en tilstandsrapport og gjennomgang av våningshusets og kårboligens tekniske verdi i 2018. Imidlertid er det ikke foretatt noen antikvarisk dokumentasjon spesifikt for disse byggene som kan brukes i et planforslag som forutsetter flytting og gjenoppføring av bygningene.

Formålet med denne bygningsdokumentasjonen er derfor å sammenstille en antikvarisk dokumentasjon av de to eldre bygningene, samt beskrive hovedtrekk i bygningshistorikken, slik at en har et referansegrunnlag for gjenoppføring etter at bygningene er tatt ned. For å sikre bygningenes kulturminneverdi og særpreg må bygningene etter demontering kunne gjenoppføres tilnærmet lik dagens hovedform, volumoppbygning, etasjehøyder, proporsjoner, planløsning og plassering av vindus- og døråpninger. Husene er i dårlig stand slik at flytting av husene i hele eller store

delers ansees som uaktuelt. Flytting må gjøres ved demontering. En må påregne reparasjon eller utskifting av bygningsdeler og av deler av bærende konstruksjon. Særlig våningshuset/lemstova har store setningsskader. Antakeligvis kan deler av tømmerkjernene i begge byggene tas ned og laftes opp på nytt, og flere vinduer og dører kan fremdeles restaureres. Det aller meste av utvendig panel og listverk må antakeligvis kopieres og skiftes. Det er gjort få vesentlige ombygninger og tilføyelser av byggene i moderne tid, selve om en del detaljer er skiftet ifm. vedlikehold.

Dokumentasjonen er ment som grunnlag for flytteplan. Selve nedplukkingen og flyttingen av husene vil kreve en byggesak og utføringen av flyttingen må foretas av et foretak med sentral godkjenning for ansvarsrett som utførende i tiltaksklasse 2, for arbeid på bevaringsverdige byggverk. Metode og plan for nedpukking, bygging av nytt fundament og grunnmur, samt metode for merking av tømmer og bygningsdeler vil også komme i denne fasen og må utføres av et godkjent foretak. I forbindelse med den fysiske flyttingen vil det være mulig å endelig klargjøre bygningenes tilstand mht. skjulte bygningsdeler, og da særlig tømmerkjerner, bjelker og dragere og taksperrenes tilstand. Konstruksjonen er i dag bare delvis tilgjengelig for inspeksjon på grunn av paneler, gulvbelegg og himlinger.

Bygningene – grunndata

Navn	Våningshuset	Kårstua
Matrikkel	1201/40/1	1201/40/1
Lokalitet	Skjold, Fana	Skjold, Fana
Bruksnavn	Skjold (Nordregarden)	Skjold (Nordregarden)
Bygningsnummer	139459822	139830806
Bygningsart	Lemstove/våningshus	Bolighus/kårbolig
Kommunenr, kmn. Fylke	1201, Bergen, Vestland	1201, Bergen, Vestland
Gnr., bnr.	40/1	40/1
SEFRAC-nr.	1201-1314-002	1201-1314-003
Adresse	Skjoldvegen 4, 5221 Nesttun	Skjoldvegen 4, 5221 Nesttun
Eier	Fana Blikk Eiendom AS, org. nr. 933086003	Fana Blikk Eiendom AS, org. nr. 933086003
Opprinnelig funksjon	Gårdsbruk	Gårdsbruk
Byggeår	usikker	1909
Etasjeantall	1 ½	1 ½
Arkitekt/byggmester	Ukjent	Ukjent

Bebygd areal	77	34
--------------	----	----

Gårdshistorie

Skjold er et gårdsbruk i Fana, ved sørøstenden av Nordåsvatnet. På gården er det funnet en rikt utstyrt gravhaug fra folkevandringstiden. I middelalderen tilhørte gården Nonneseter kloster. Etter diverse herregårdseiere gikk gården på 1700-tallet over i bondeselveie og er blitt delt i 23 bruk. Skriftlige kilder fra 1770-årene viser til at gården Skjold er blant de eldste i området.

Det eldste tunet på Skjold skal være der husene til bruk 1 og 4 ligger. Før utskiftningen lå også husene til bruk 8 her. Det var da 15 hus i tunet. I matrikkelutkastet fra 1867 er det nevnt at gården var ”lettbrukt” og hadde ”god beliggenhet”. I 1890 årene var det ti gårdsbruk på Skjold. Etter Osbanen åpnet i 1895 med stasjon på Skjold solgte flere av brukerne parseller til boligutbygging, og utover på 1900-tallet økte folketallet jevnt.

Bruk 1 hadde i 1960 0,80 dekar skyldmark (altså en jordeiendoms skatteevne ut fra forventet verdi og avkastning), 40 dekar dyrkbar jord og 10 dekar annet jordbruksareal, det hørte 6 dekar produktiv skog til gården. Gården hadde naustrett (trolig i Skjoldabukta), og drev med kuer, gris og høns. Fra skriftlige kilder vet en at våningshuset ble bygget på i 1883, på et eldre hus som stod på gården fra før. Kårboligen – også omtalt som «uthus» i 1963 – ble bygget i 1909. Utskiftingskart fra 1859 (se fig. 1) viser våningshuset på bruk 1. I tillegg ser det ut til at det har stått en bygning tilnærmet samme sted der kårboligen fra 1909 står i dag.

På flyfoto (fig. 2.) fra 1961 ser man husene slik de var og har vært etter hhv. 1883 og 1909. Alle bolighusene på begge gårdene er orientert med gavlvegger fra vest mot øst, og låven var plassert mot den vestlige og værutsatte delen av tunene. Hvert bruk fikk slik et skjermet gårdstun. Gårdenes landlige omgivelser forsvinner ila. 1990-årene, da gårdsdriften opphører og bygningene tas i bruk til annen næringsvirksomhet.

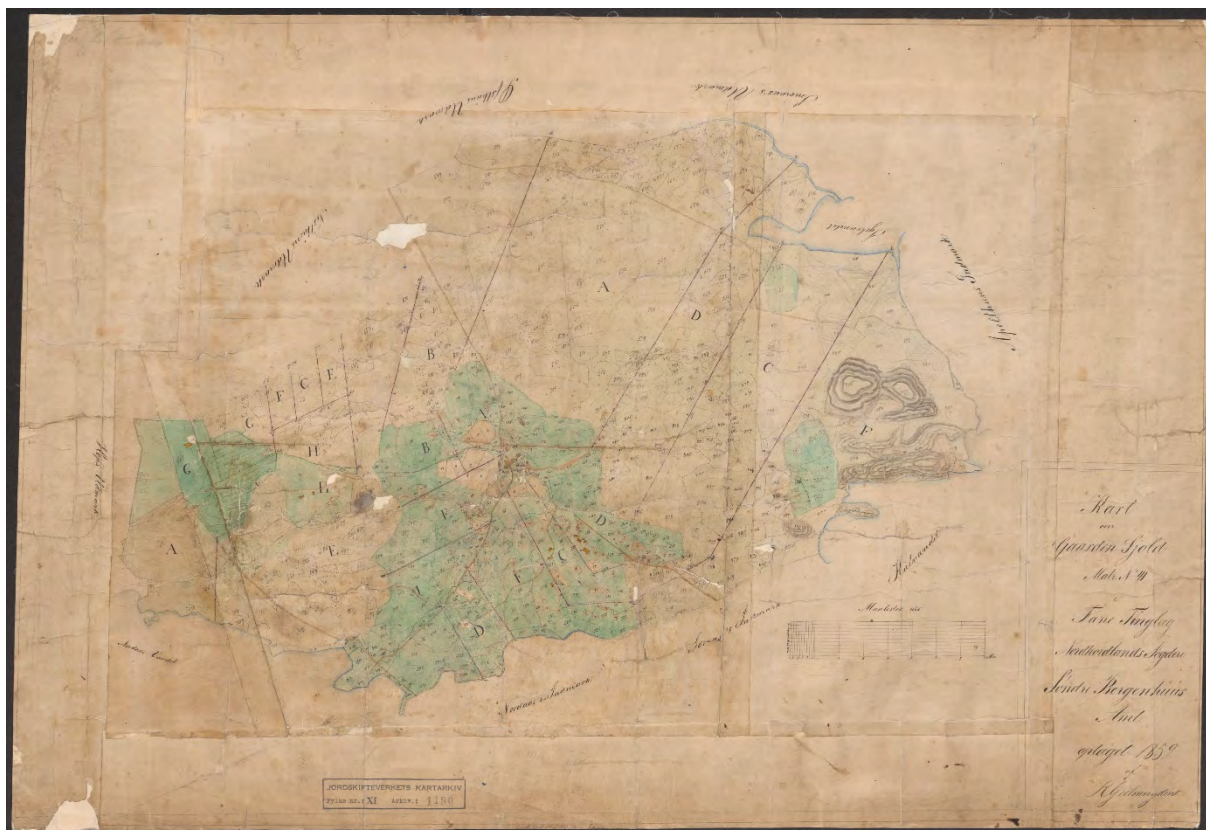

Fig. 1. Utskiftingskart fra 1859. <http://urn.digitalarkivet.no/URN:NBN:no-a1450-ka10071107270006.jpg>

Fig. 2. Bruk 4 i forgrunn og bruk 1 i bakgrunn på fotografi fra 1961. Husene som skal flyttes skimtes mellom grantrærne i tunet (Marcus.uib.no).

Bygningenes beliggenhet i dag og etter flytting

Kart og fotomaterialet i det følgende viser husenes opprinnelige beliggenhet, og husenes beliggenhet etter planlagt flytting er gjennomført. Utsnittet fra illustrasjonsplanen, fig. 6. viser plasseringen av våningshuset og kårstua etter flytting i et nytt tun bestående av de to husene og tre nye leilighetsbygg. Bygningenes inngangspartier vender mot et felles tun. Våningshuset flyttes om lag 10 meter lenger sør, og roteres svakt slik at det blir plass til nytt tun. Kjøkkeninngangen til våningshuset vil føre ut i det nye tunet. Kårstua flyttes 10-15 meter lenger øst, og roteres 180 grader slik at den opprinnelige inngangen vender mot gangpassasje. Kårboligens takark vil da vende mot sykkelbane og gangfelt.

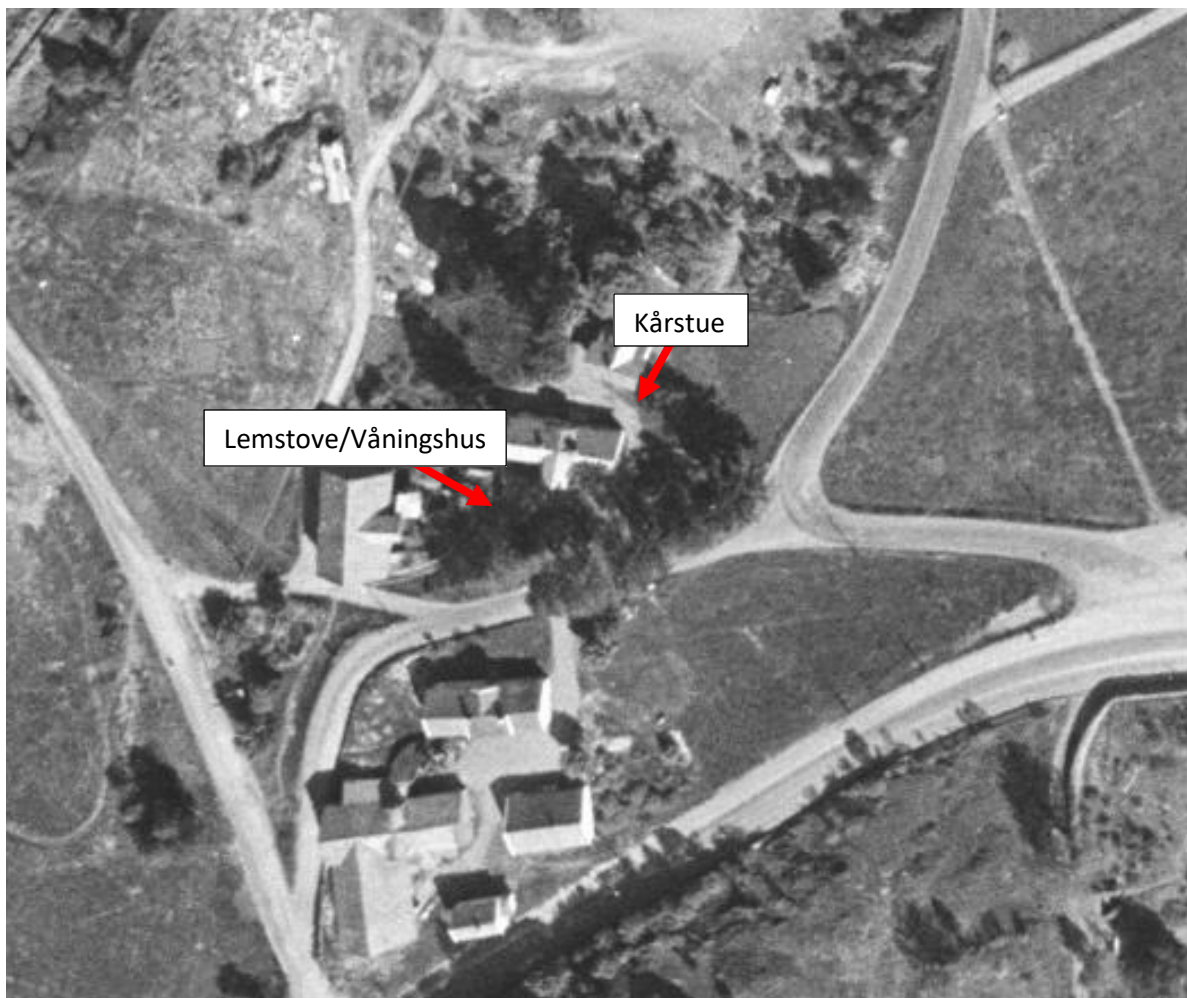

Fig. 3. Skjold gård, bruk 1 og 4 i ennå landlige omgivelser på flyfoto fra 1970.

Fig. 4. Dagens situasjon: Bygningene på bnr. 1 vist med blå linje. Låve rives, lemstove og stove flyttes.

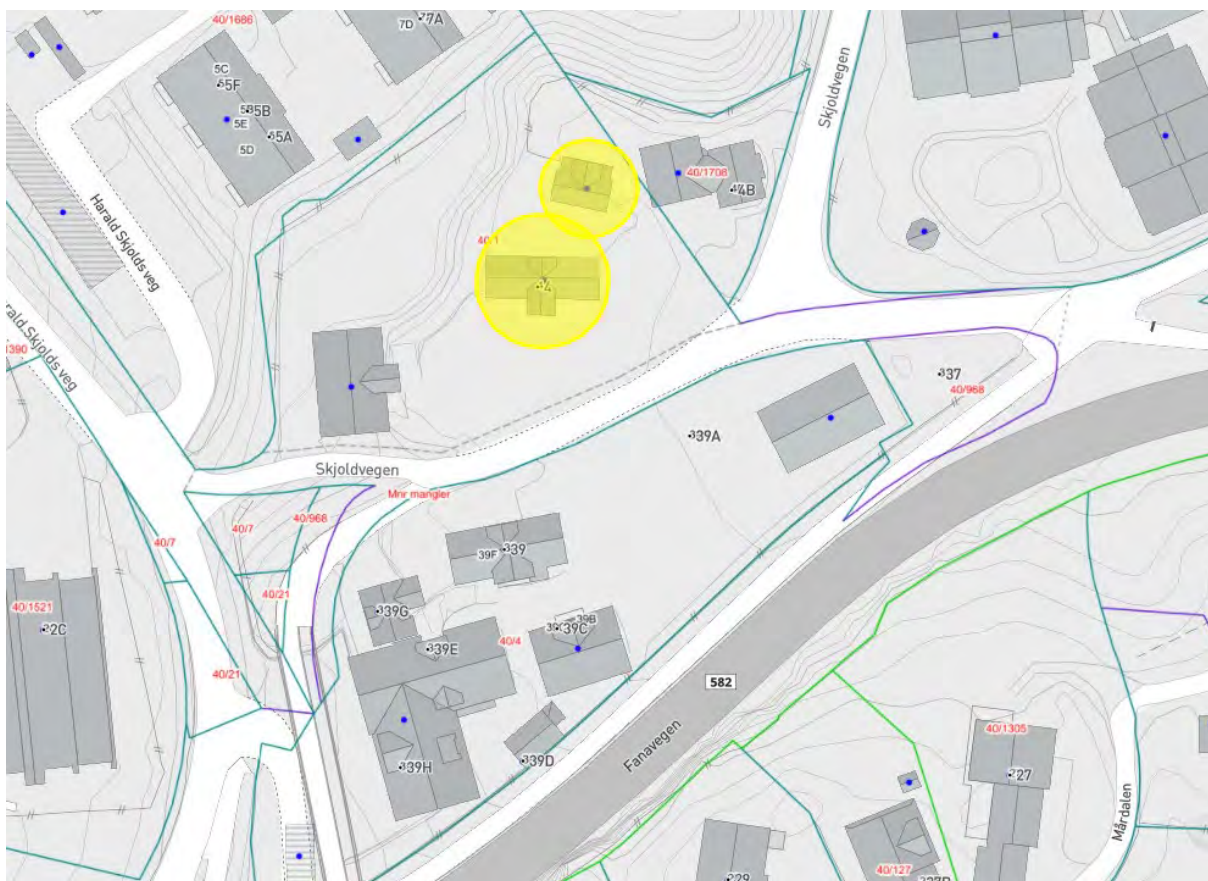

Fig. 5. Dagens situasjon og eiendomsgrenser. Bygningene markert med gul sirkel skal flyttes.

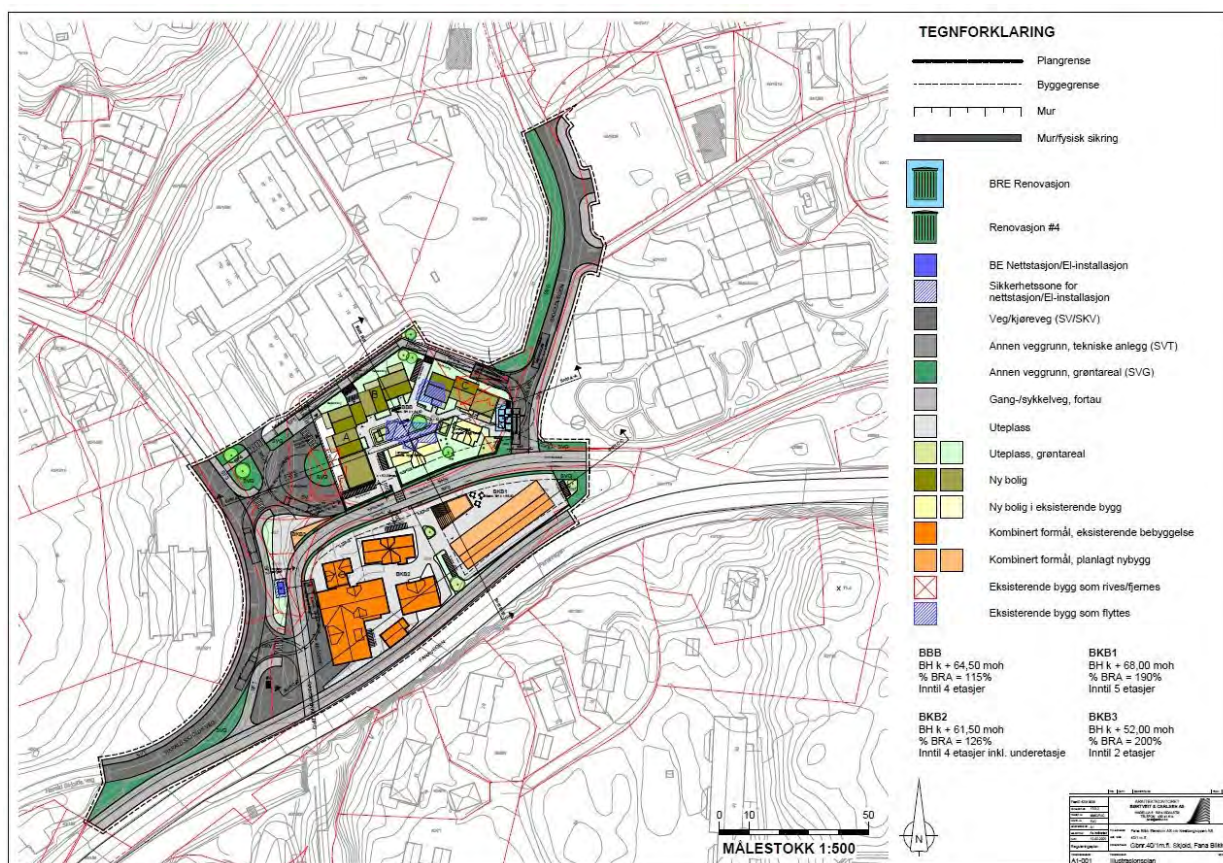

Fig. 6. Illustrasjonsplan, reguleringsplan Fana Blikk. Bygninger etter flytting markert med gult.

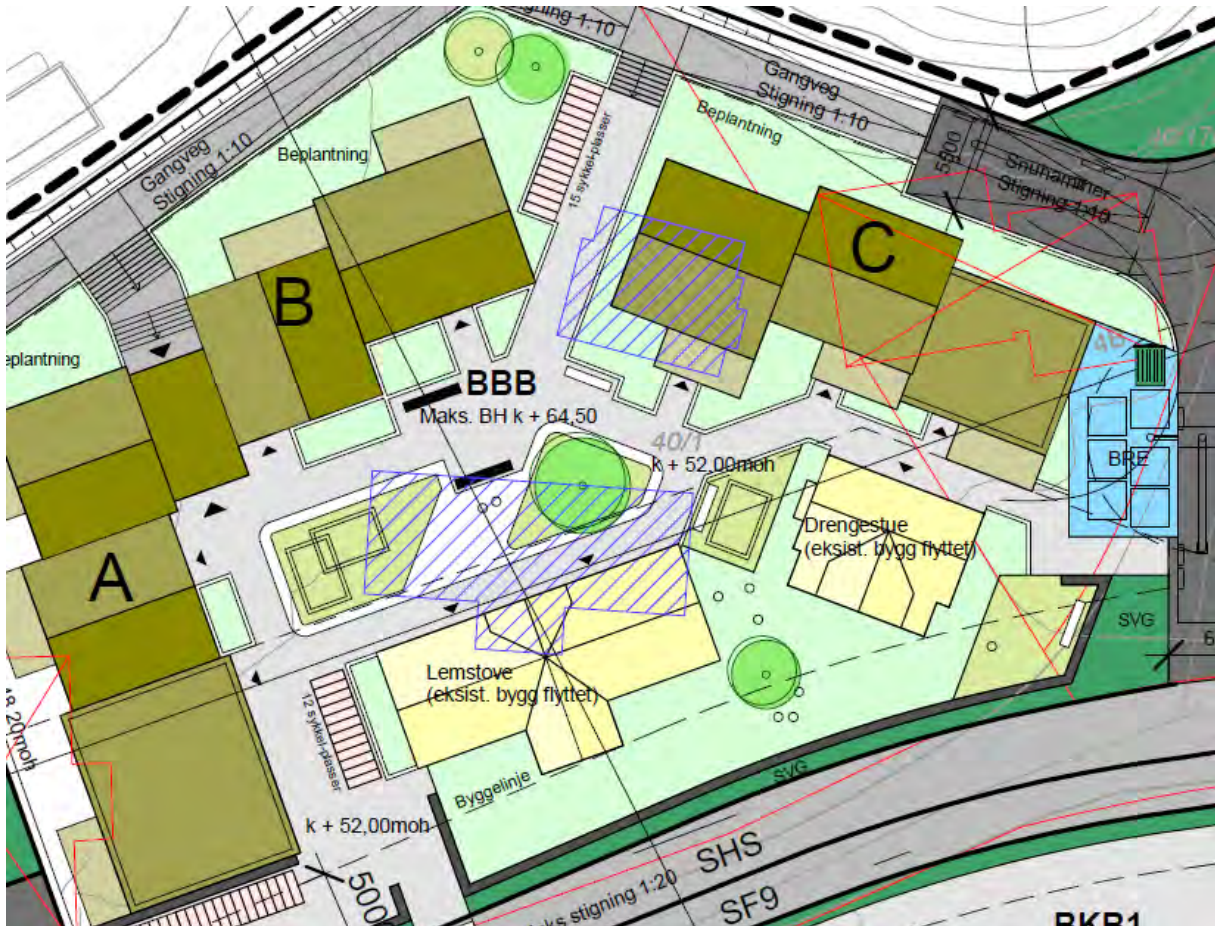

Fig. 7. Utsnitt fra illustrasjonsplan i fig. 6. Lemstove og stove/drengestove vist med gult etter flytting. Dagens beliggenhet i blå skravur.

Bygningene:

1) Våningshuset/lemstova

a) Bygningshistorikk

Våningshuset er en laftet tømmerbygning i 1 ½ etasje, med saltak og to takarker. På flyfoto fra 1961 (fig. 2) ser en av våningshuset var malt lysegult, og hadde lyseblå vinduskarmer og vindusrammer, grunnmuren var kalkhvit. Våningshuset har opprinnelig vært tekket med teglstein, i dag med nyere platematerialer. Takformen er bevart slik den var. Huset består av tre nesten like kvadratiske seksjoner satt sammen i en rekke, med to laftekasser i hver ende av bygningen, og en mellomseksjon med kjøkken og trapp opp til 2. etasje. På grunn av paneler og kledninger er det vanskelig å se nøyaktig hvordan huset er konstruert, men i enkelte av kottene i første og andre etasje kan man se at det er brukt laftetømmer i dimensjonene ca. (høyde) 26 x

(bredde) 10 cm. Langveggene i mellomseksjonen/midtgangen ser også ut til å være laftet, men uten demontering av panel er det umulig å si om laftet løper gjennom hele langveggen eller avsluttes under takarkene. Ut fra de stedene tømmeret er synlig for inspeksjon, ser man at stokkene er sagskåret på begge sider. Det vil si at det er brukt en type plankelaft. Tømmerstokkene har blitt splittet til flere stokker, som var vanlig i skogfattige distrikter som Vestlandet utover 1800-tallet og dels 1700-tallet. Verktøyspor tyder på at stokkene er saget til plank med oppgangssag. Plankene i våningshuset er forholdsvis smale, om lag 4 tommer eller 10 cm, og er trolig lagt oppå hverandre som medhoggluft, det vil si at plankene er bearbeidet manuelt på de smale langsidene slik at de har plass til isolerende mose. En omtrentlig datering med utgangspunkt i lafteteknikken og fremstillingen av laftestokkene, tyder på at husets bærekonstruksjon er fra mellom 1750-1840.

Huset skal ifølge litteraturen være påbygd i 1883, men det er ikke presisert hva som ble bygget på og hva som allerede var bygget i 1883. På grunnlag av den tømrede konstruksjonen kan en anta at huset ble et midtarkhus i 1883, mens den lange grunnformen bestående av tre seksjoner, og planløsningen som kan karakteriseres som en lemstove, er eldre. Planløsningen med gang, kjøkken, piper/grue og tilkomst til loftstuene via midtgangen/mellomseksjonen er typisk for lemstovene, selv om midtgangen i dette tilfellet er større enn det som var vanlig. De mer eller mindre likt dimensjonerte stuene indikerer at hoveddelene er fra samme tid, og det er lite som tyder på at det er snakk om en lemstove som er en sammenbygning av eldre tilflyttede bygningsdeler. Takvinkelen på den lengste delen av bygningen følger gavlveggens (røstets) helningsvinkel, noe som indikerer at denne delen av taket er fra opprinnelig byggeår, mens takarkene har kommet til i 1883. Takhøyden er nokså lav – 225 cm fra originalt gulvnivå til himling, og 215 cm fra originalt gulvnivå til bjelke.

En nøyaktigere datering av når huset ble oppført i sin første form, vil først være mulig når en avdekker hele konstruksjonen og kan vurdere lafteteknikken mtp. lafteknuter, medfar, dymlinger og strekkfisker nøyere. Eventuelt må en foreta dendrokronologiske undersøkelser av tømmeret eller nærmere studier av bevarte jordskifteprotokoller. Enkelte bevarte detaljer innvendig tyder imidlertid på at huset kan være oppført tidlig på 1800-tallet. Utvendig fremstår huset som et sveitserhus med mønepynt og kantskårne hjørnekasser, profilerte bjelkehoder på taksperrer og raftstokk, samt vindusposter med kraftig profilering og belisting. Dette er detaljer som mest sannsynlig har kommet til

da huset ble påbygget i 1883 da sveitserstilen hadde fått betydelig gjennomslagskraft i Norge. Innvendig kan en se enkelte eldre detaljer, særlig dører og omramminger som kan knyttets til empirestilen og dermed på at huset i sin første og eldste utforming er oppført tidlig 1800-tallet. Innvendig takhøyde er også lavere enn det som ble vanlig med sveitserhusene. Våningshuset har likevel ikke noe rendyrket stilhistorisk uttrykk, og er først og fremst et gårdshus oppført etter tradisjonell byggeskikk. Huset har ingen navngitt arkitekt, og er trolig oppført av en byggmester eller av gårdeieren. Det har elementer av empire og sveitserstil på flere bygningsdeler og detaljer, mens hovedformen er et resultat av tradisjon og påbygning.

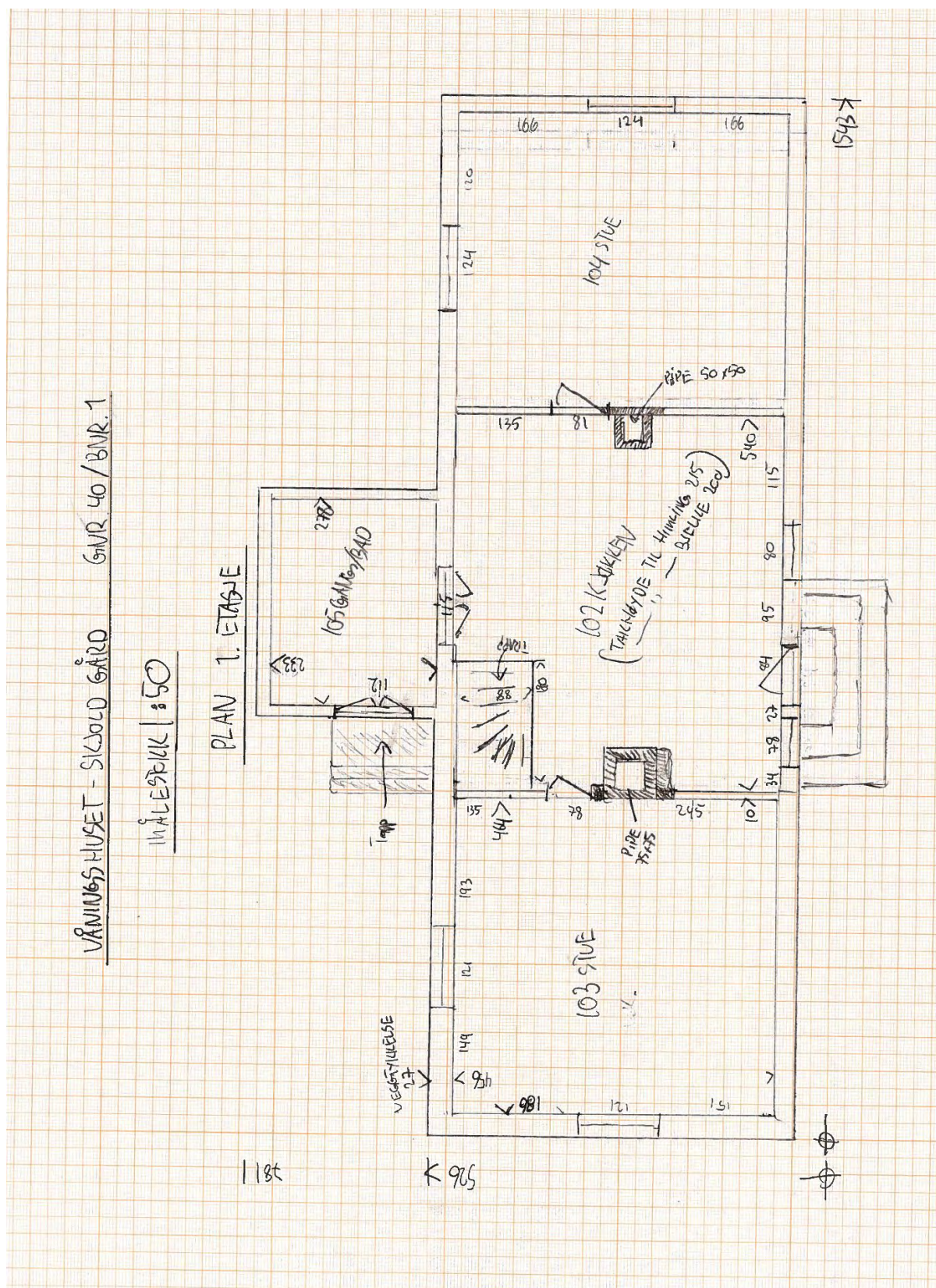
I form, volumoppbygning, proporsjoner og i stor grad i detaljer, fremstår bygningen i eksteriør hovedsak slik den må ha vært ved påbygning i 1883. Bygningen har saltak, med to takarker mot nord og sør, trolig sperretak med taktro av rupanel (p.t. ingen tilkomst til loft over himling). Bortsett fra vinduene på midtarken og ett vindu øverst i vestre gavlvegg, er alle vinduer samt hovedinngangsdøren og trapp fra husets slik det var i andre halvdel av 1800-tallet. Over trappegangen er det satt inn et takvindu av nyere dato. Pipen i husets vestlige del er fjernet over tak. Grunnmuren er i liten grad bygget om, og en kan stedvis se at det er en tørrmur bestående av nokså små steiner. Muren er kalkpusset, stedvis reparert med sementmørtel. Slett vedlikehold gjør imidlertid at huset har betydelige utvendig skader som forringer inntrykket av huset.

Innvendig fremstår huset nokså endret, men dette er i hovedsak på grunn av gulvbelegg, paneler, tapeter og lettvegger som er satt inn for å lage til bad i den gamle midtarken, samt lettvegger som er satt inn for å lage til bislag i kjøkkenet. Planløsning, rominndelinger og trapper er imidlertid i hovedsak uendret. Grue i kjeller og piper er bevart. Opprinnelig kjøkkeninnredning er tapt. I trappen og gangen i andre etasje fremstår huset med mange originale kvaliteter. Innvendige dører er i hovedsak gamle dører, enten de aller eldste med empirepreg eller dører fra andre halvdel av 1800-tallet med et sveitserpreg. Innvendig belisting rundt dører i husets midtre del i første og andre etasje, forteller at huset har to historiske stiluttrykk som korresponderer med antatt opprinnelig byggeår samt påbygningen fra 1880-årene; empire med kraftige og enkle lister, og sveitser med perlestaffprofilering i tak- og veggpanel.

b) Dokumentasjon

Våningshuset er målt opp i juni 2020. Alle mål i centimeter, tegnet inn på millimeterpapir i A3-format. Skjevheter er ikke målt inn. Loft og kjeller er avsperrret og ikke tilgjengelig for oppmåling. Innvendige mål er tatt med utgangspunkt i dagens vegg og gulvtykkelser. Både vegger og gulv er foret ut og opp for å gi plass til paneler og belegg. Det er varierende foringer i rommene, fra mellom om lag 5 cm til 15 cm. Eksakte mål på husets opprinnelige dimensjoner, kan tas ved demontering av huset. Utvendige veggtykkelse (fra laft til utvendig kledning) er som i byggeåret. Romnummerering i tegninger over plan korresponderer med romnumre i fotodokumentasjon for husets interiør.

Oppmålingstegninger – våningshuset

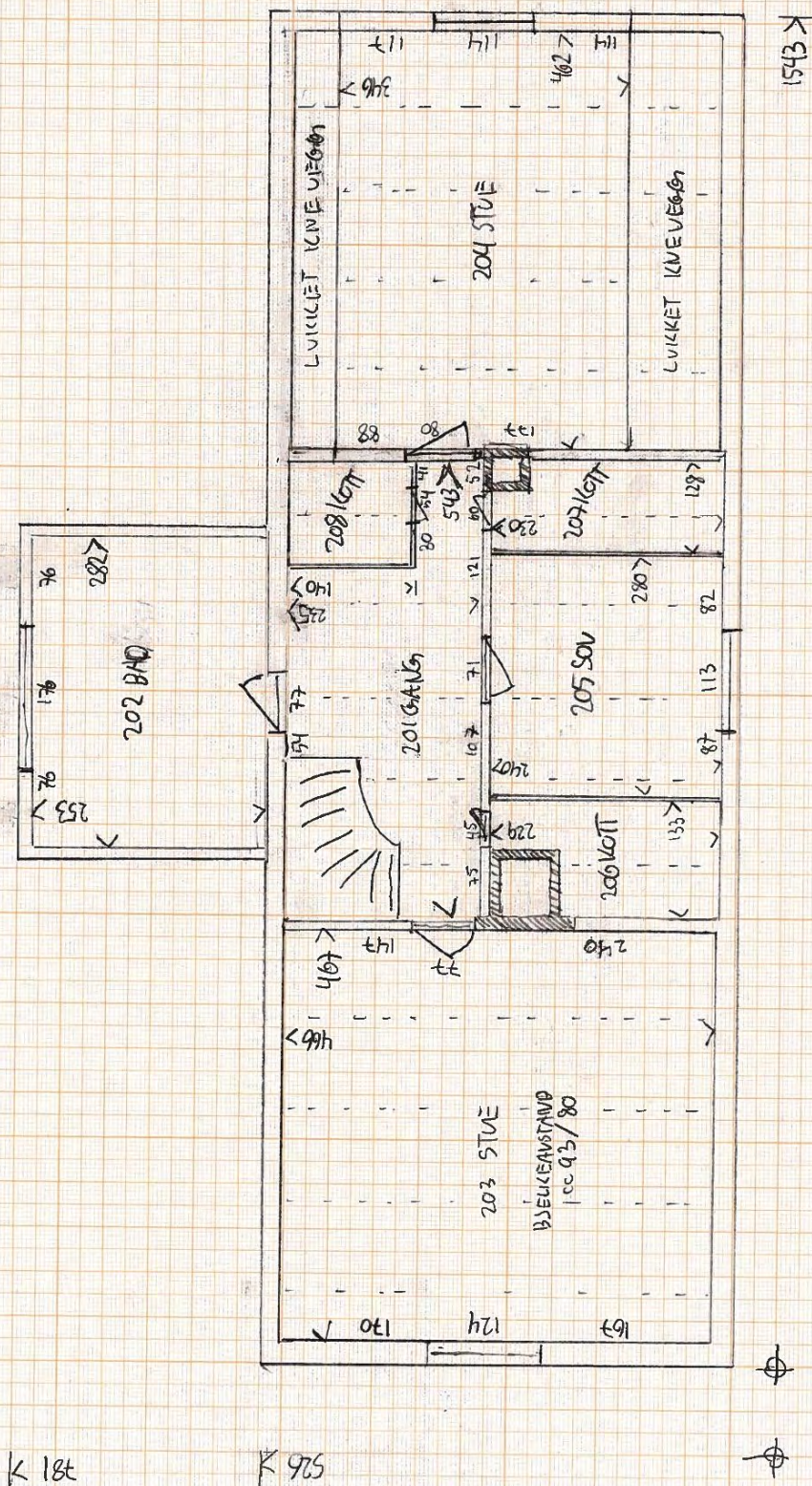

Tegning 1 – Plan 1. etasje. Nyere lettvegger i rom 102 og 105 er uten kulturminneverdi og utelatt fra plantegningen.

VÅNINGSHUSET - SKJOLD GÅRD GNR 40/BNR 1.

MÅLSTOKK 1:50

PLAN 2. ETASJE

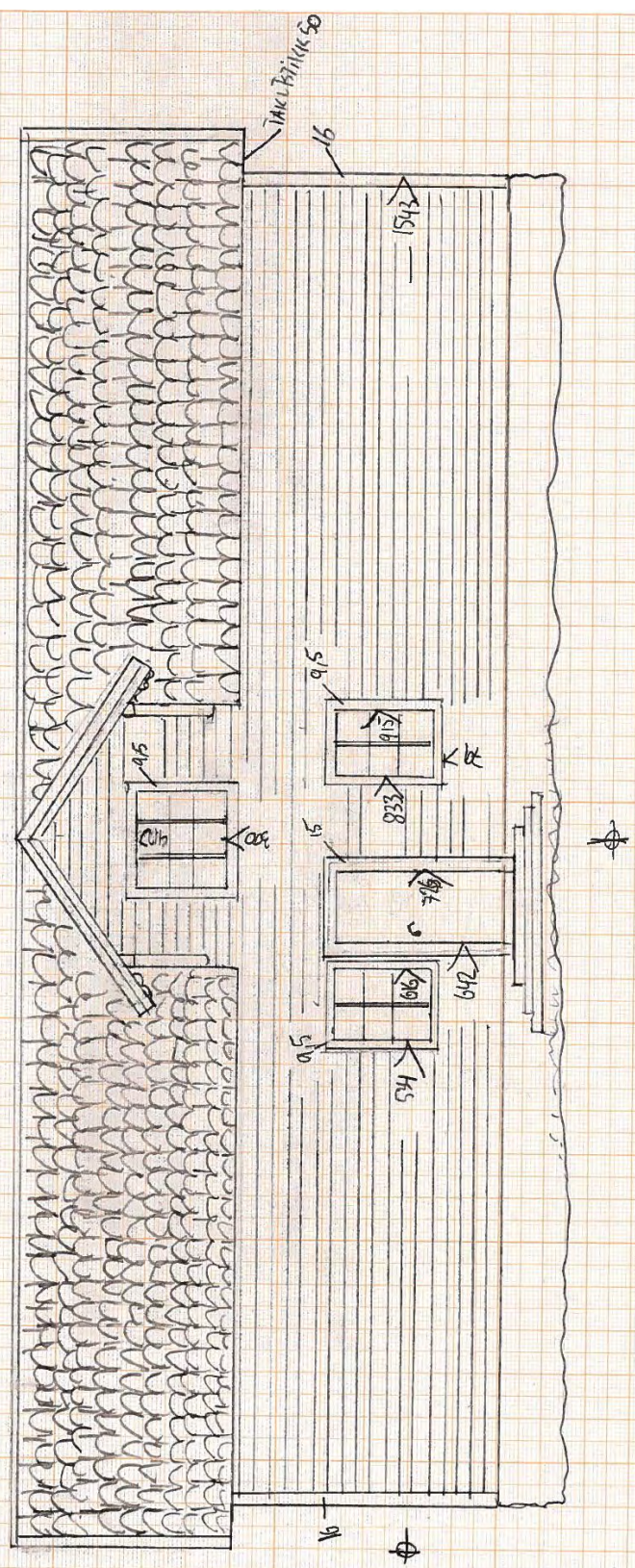

Tegning 2 - Plan 2. etasje.

VÅNINGSHUSET - SKJOLD GÅRD GNR. 40 / BNR. 1.

MÅLSTOKK 1:50

FASADE MOT NORD

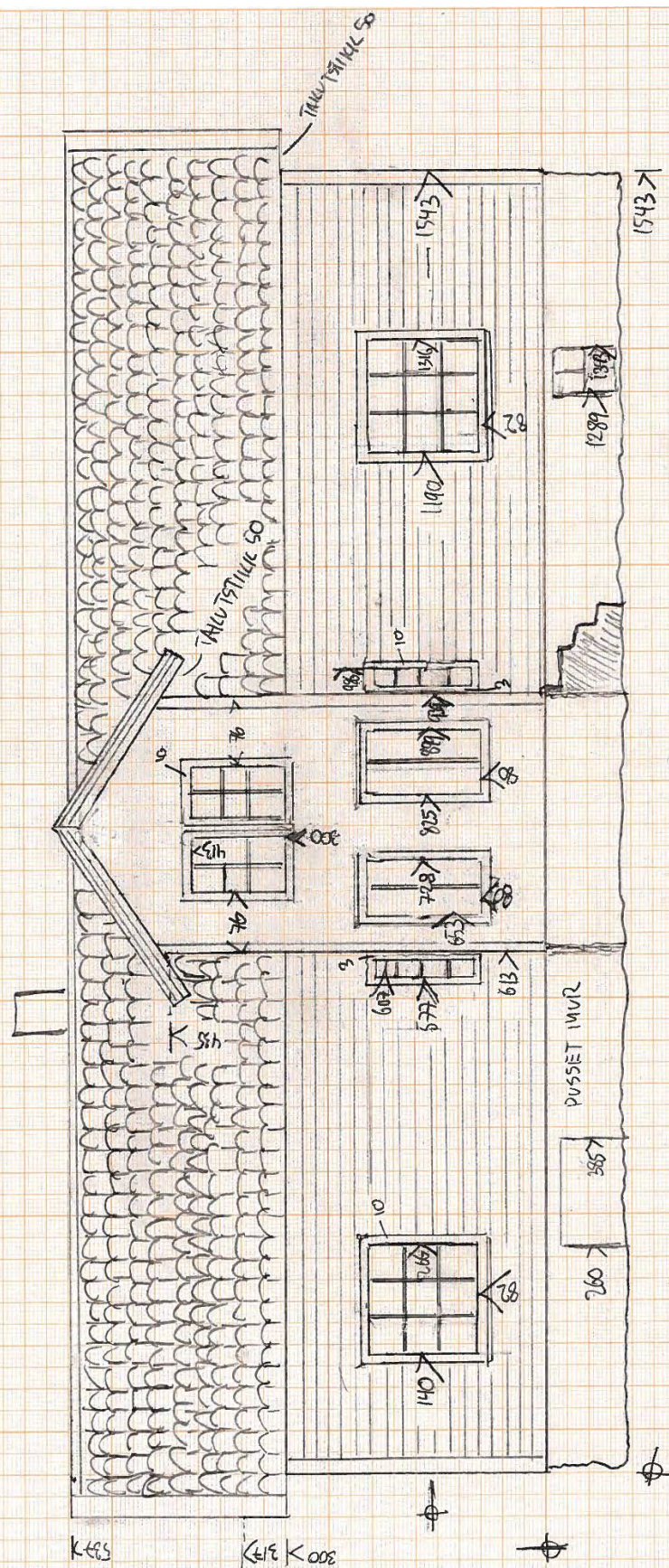

Tegning 3 - Fasade mot nord.

VÅNNINGSHUSET - SKSLO GÅRD GNR. 40 / BN2.1

MÅLESKALA 1:50

FASADE MOT SØR

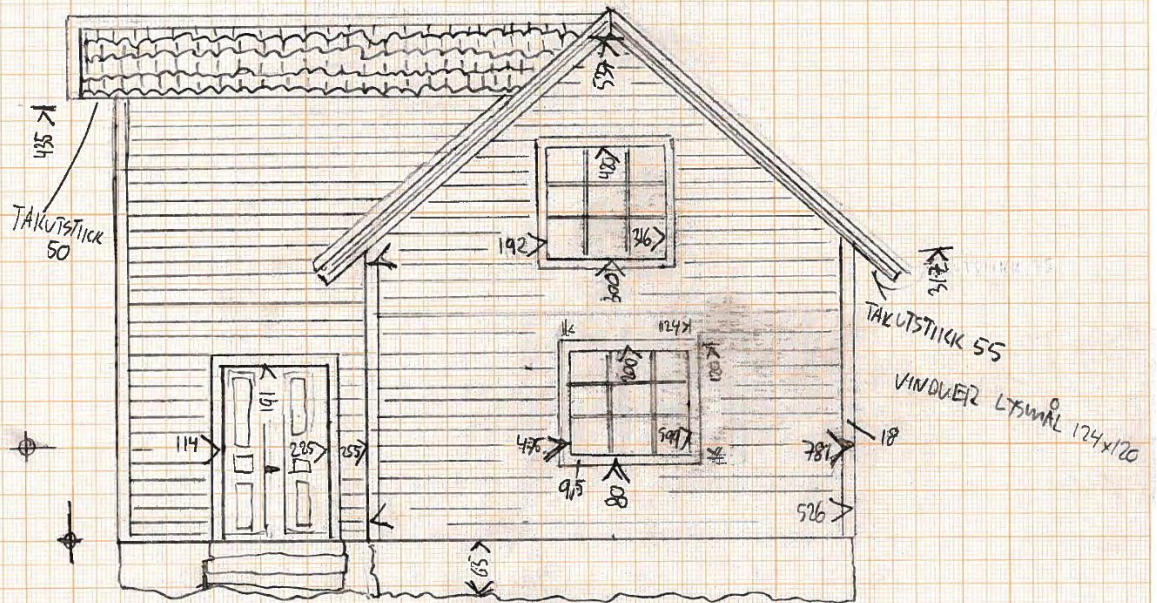

Tegning 4 - Fasade mot sør.

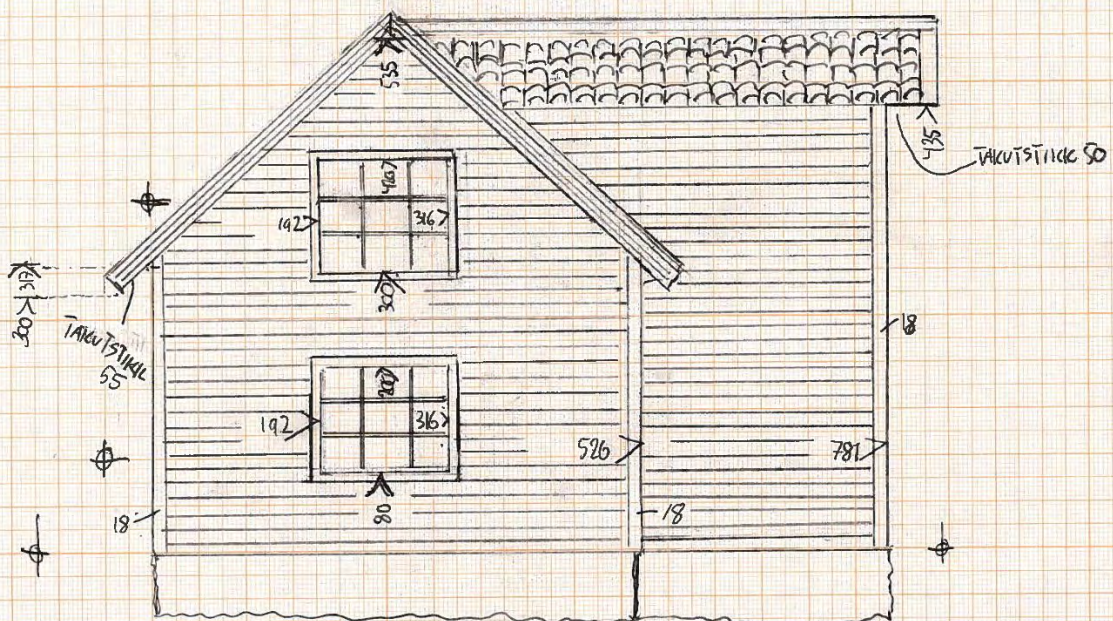
VÅNINGSHUSET - SKOLD GÅRD GNR. 40/BNR. 1

MÅLSTOKK 1:50

GAVL MOT ØST

GAVL MOT VEST

Tegning 5 - Gavl mot øst og gavl mot vest.

Foto eksteriør – fasade mot sør

Fotografi 1 - Fasade mot sør

Fotografi 2 - Midtarken på fasaden mot sør

Fotografi 3 - Treramsvindu med 9 glass på fasade mot sør. Vanlig vindustype innenfor empire.

Fotografi 4 - Midtarken avbildet mot øst. Profilerte bjelkehoder på taksperrere.

Fotografi 5 - Vinduer av nyere dato på midtarken. Plassering i samme åpning som før.

Fotografi 6 Eldre dobbelt inngangsdør på midtarken. Trolig fra påbygningen i 1883 eller eldre.

Fotografi 7 - Inngangsparti med eldre trapp av bruddheller.

Fotografi 8 - Originalt vindu på fasade som vender mot sør.

Foto eksteriør – fasade mot nord

Fotografi 9 - Fasade og takark på husets nordside.

Fotografi 10 - Kjøkkeninngang. Takarken ligger på denne siden i flukt med vegglivet og er trukket gjennom gesims..

Fotografi 11 - Vinduer på nordsiden av huset er samlet rundt kjøkkeninngangen.

Fotografi 12 – Vindu ved kjøkkeninngang.

Fotografi 13 – Suet panel. Kledningsbordene er rektangulære og høvlet.

Fotografi 14 - Fasade mot nord, høyre side.

Fotografi 15 - Kjøkkenvindu, mange munnblåste glass er bevart.

Fotografi 16 - Vindu i takark mot nord.

Fotografi 17 – Stort takutstikk i sveitserstil. Merk at det er synlige bjelkeender og åpent opp til taktro av rupanel.

Fotografi 18 - Hjørnekasse.

Fotografi 19 - Kledningsbordet er ca. 21 cm bredt.

Fotografi 20 - Belisting rundt vinduer.

Fotografi 21 - Vannbord over vinduer.

Foto eksteriør – gavl mot øst

Fotografi 22 - Gavl mot øst.

Fotografi 23 - Gavlvegg mot øst er i relativt god stand.

Fotografi 24 - Øverste vindu i gavlveggen er sentrert, nederste vindu står litt mot høyre i veggen.

Fotografi 25 - Alle treramsvinduer i huset har lysmål 124 x 120 cm (bredde x høyde).

Foto eksteriør – gavl mot vest

Fotografi 26 - Øverste vindu i gavlvegg mot vest er av nyere dato. Nedre originalt vindu har råteskader i nedre del.

Fotografi 27 - Gavlvegg mot vest er mest eksponert mot vær og vind.

Foto interiør – 1. etasje

(Romnumre i billedtekst refererer til romnumre i oppmålingstegningene).

Fotografi 28 - Rom 102. Nyere lettvegg deler opp rommet.

Fotografi 29 - Pipe føres opp fra grue i kjeller gjennom rom 102.

Fotografi 30 - Eldre dør inn til rom 105, tidligere inngang fra midark på sørsiden av huset..

Fotografi 31 - Rom 102, trapp opp til rom 201. Trappens historiske preg er godt bevart.

Fotografi 32 - Rom 102, dør inn til rom 103.

Fotografi 33 - Rom 102. Pusset natursteinspipe.

Fotografi 34 - Rom 102, nyere kjøkken.

Fotografi 35 - Rom 102, eldre dør i empirestil inn til rom 104.

Fotografi 36 - Rom 102, dør til rom 104.

Fotografi 37 - Rom 102.

Fotografi 38 - Rom 102, dør i sveitserstil inn til rom 103.

Fotografi 39 - Rom 102, detaljfoto av dør.

Fotografi 40 – Rom 102. Bjelkedimensjon mellom 1. og 2. etasje er 15 x 12,5 cm.

Fotografi 41 – Rom 102. Himling i 1./gulv i 2. etasje, hølvede bord med not og fjær, bredde 15 cm, tykkelse 22 mm.

Fotografi 42 - Rom 103.

Fotografi 43 - Rom 103. Nyere paneler og gulvbelegg skjuler tømmervegger og tregulv.

Fotografi 44 - Rom 103, dør ut i rom 102.

Fotografi 45 - Rom 103, vindu mot øst.

Fotografi 46 - Rom 103. Veggtykkelsen har økt med panelene. Utforinger i karm.

Fotografi 47 - Rom 105. Gammelt inngangsparti inn til rom 102, kjøkken. Dobbeltdør som flankeres av sidevindu på hver side. Muligens del av eldre bislag.

Foto interiør – 2. etasje

(Romnumre i billedtekst refererer til romnumre i oppmålingstegningene).

Fotografi 48 - Rom 201. Meget godt bevart trapp og gang i 2. etasje. Dreide balustre og smekre håndløpere.

Fotografi 49 - Rom 201, med rom 102 i 1. etasje i nedre billedkant. Gulvplank er lagt rett på bjelker, og danner himlingen i etasjen under.

Fotografi 50 - Rom 201, mot pipe og kott.

Fotografi 51 - Rom 201, trapp ned i 1. etasje.

Fotografi 52 - Rom 201, dør til rom 203.

Fotografi 53 - Rom 201. Himling mot loft med perlestaffpanel.

Fotografi 54 - Rom 201, dør til rom 203. Dør og lister i empirestil.

Fotografi 55 - Rom 201, dør til rom 205.

Fotografi 56 - Rom 201, dør til rom 205.

Fotografi 57 - Rom 201. Det er to små kott på hver side av rom 205.

Fotografi 58 - Rom 201, dør til rom 204.

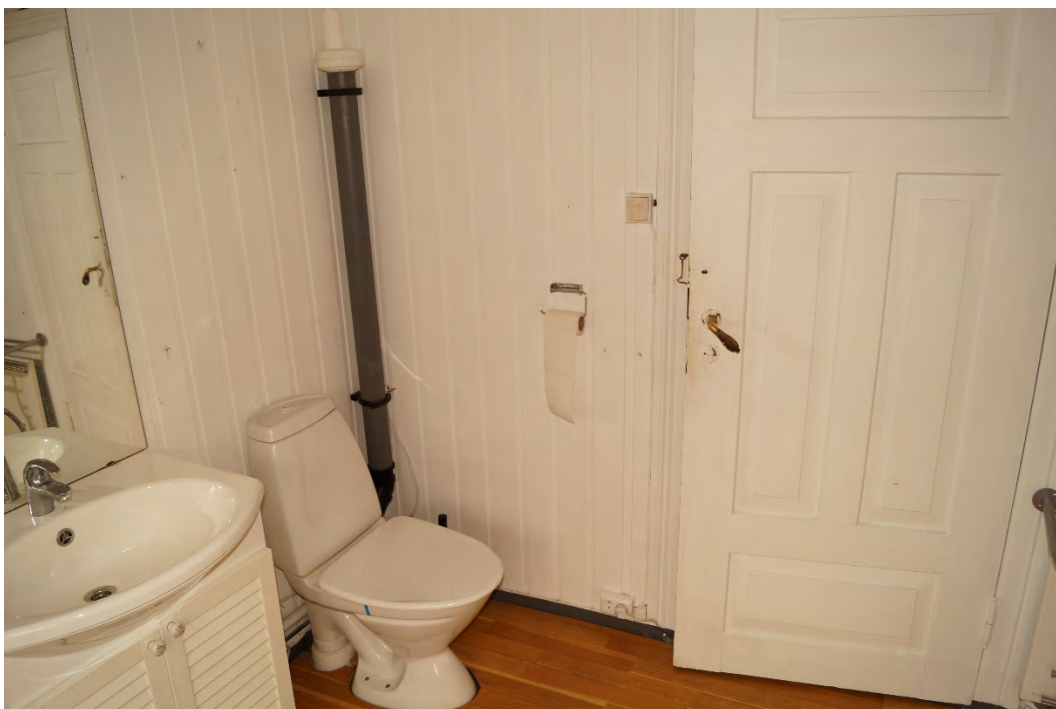
Fotografi 59 - Rom 201, dør til rom 204 i bakgrunnen, dør til rom 205 til høyre.

Fotografi 60 - Rom 201, dør til rom 202.

Fotografi 61 - Rom 202. Øverste etasje i midtarken er bygget om til bad.

Fotografi 62 - Rom 202.

Fotografi 63 - Rom 203. Nyere paneler og gulv.

Fotografi 64 - Rom 203, dør til trapp og gang i rom 201.

Fotografi 65 - Rom 203, dør til 201.

Fotografi 66 – Dør inn til rom 204.

Fotografi 67 - Rom 204. Nyere paneler og gulvbelegg.

Fotografi 68 - Rom 205, vindu mot gårdsrom og kårbolig.

Fotografi 69 - Rom 205. Vindu i god stand.

Fotografi 70 - Rom 205, dør til 201.

Fotografi 71 - Rom 205, perlestaffpanel på ca 15 cm bredde.

Fotografi 72 - Rom 206, kott.

Fotografi 73 - Rom 206, kott. Laftekonstruksjonen er delvis synlig.

Fotografi 74 - Lafteplank på ca. 10"/25 cm. Tydelige spor etter oppgangssag.

Fotografi 75 - Rom 207, kott. Blendet malmluke.

Fotografi 76 - Rom 207. Det er løftet helt opp til mønet.

c) Konsekvenser av flytting

Ved flytting av våningshuset må en forvente at deler av konstruksjon (lafteplank, bjelker og dragere, taksperr/takåser) må erstattes med nye materialer. Trolig er mellomdelene av laftekonstruksjonen i brukbar stand, mens nedre omfar og mot tak sannsynligvis må erstattes av nytt laftetømmer. Visuell inspeksjon av laftestokkene på de få steder som er tilgjengelig tyder at det brukt materialer av god kvalitet, men før nedplukking er det umulig å si nøyaktig hvor stor del av tømmeret som kan gjenbrukes og hvor stor del som må tilvirkes på nytt. Bjelker mellom 1. etasje og kjeller er i dårlig stand, mellom 1. og 2. etasje er synlige deler i god stand. Utvendig kledning skiftes. Taksperr/ås og taktro må trolig skiftes i sin helhet. Detaljer utvendig som vindskier og hjørnekasser må skiftes, noe listverk rundt vinduer kan gjenbrukes.

De fleste av vinduene, unntatt vindu på gavl mot vest, er i hovedsak malingslitt og mangler kitt, og kan restaureres. Dobbeldør på midtark mot sør er i god stand og kan restaureres. Innvendig er alle eldre dører bevart og kan tas ut og gjenbrukes. Andre innvendige detaljer og materialer som gulvbord, trapp og eldre paneler vil trolig være vanskelig å bevare pga. at det er krevende å demontere dette uten å skade materialet.

Flytting påvirker bygningenes kulturminneverdi, først og fremst ved selve flyttingen og endringen av tunstrukturen. Kompenserende tiltak er at bygningene ved flytting bevares, og at gjenoppbyggingen muliggjør tilbakeføring av hele eller deler av bygningene, samt istandsetting av bygningene. Ved flytting vil grunnmur, kjeller, piper og grue i kjeller i utgangspunktet gå tapt. Mht. kulturminneverdier er dette den betydeligste konsekvens, fordi en vesentlig del av bygningens historie da vil gå tapt. Rekonstruksjon av tørrmurt kjeller, grue og pipe i naturstein er krevende, og hvorvidt dette er hensiktsmessig avhengig av hvordan bygningene skal brukes etter flytting. Annet husfast interiør i våningshuset som er bevart, er i hovedsak paneler, trapp, og listverk. Dette er bygningsdetaljer som vurderes som mulig å eventuelt rekonstruere/gjenbruke med relativt enkle grep.

Det anbefales at detaljer som vedrører omfang og krav til kvaliteten i flytting og gjenoppbygging, samt tidsrammer for tiltaket, innarbeides i planbestemmelsene ut fra bygningenes dokumentasjon som nå foreligger, både teknisk tilstand og denne antikvariske dokumentasjonen.

2) Kårstua

a) Bygningshistorikk

Huset ble oppført i 1909, ifølge *Norske Gardsbruk*. Her omtales det som uthus. I SEFRAK-registeret blir det i en registrering fra 1980 omtalt som kårboligen på gården. Huset har en toromsplan og er et midtpipehus med en skorstein. Huset er et lite hus i en og en halv etasje og med en takark på husets nordside som ligger i flukt med vegglivet i første etasje. Huset skal ha hatt kjeller, men denne er i dag fylt igjen.

Huset er et laftet hus, det er benyttet såkalt sinklafting for sammenføyning i hjørnene. Liggende lafteplank på 3 eller 4 tommer. Plankene er maskinsaget og høvlet. Pløyd (muligens dobbeltpløyd) plank med not og fjær. Denne laftetypen ble vanlig fra 1840-årene og utover da dampmaskindrevne sager og høvler erstattet fremstilling av laftestokker med oppgangssag. Vedskjul/sval er ikke laftet, men oppført i lett bindingsverk. Takark og vedskjul/sval er trolig også fra opprinnelig byggeår, men dette kan ikke dokumenteres helt sikkert. Tilgangen til takarken er i dag sperret, slik at oppmåling og inspeksjon av den ikke er mulig.

Husets planløsning er i liten grad endret fra byggeåret. Bruken av rom er noe endret; rom 101 er i dag bygget om til bad og dør inn til rommet er platet igjen fra innsiden, opprinnelig var dette gang. Opprinnelig inngang til huset på sørsiden er også platet igjen fra innsiden, og en har etablert inngang på gavlen mot øst der det opprinnelig var et trefagsvindu tilsvarende vinduet på gavlen mot vest. Dagens inngangsparti er ikke originalt. Vindu på sørsiden av huset som vender ut mot tunet og våningshuset er også platet igjen fra innsiden og utsiden.

En rekke detaljer med sveitserstilpreg er bevart på husets utside. Taksperrenes bjelkeender er synlige og profilerte som var vanlig i sveitserstilen. Huset har et langt takutstikk og et slankt tak, med synlige suede undertaksbord. Kledningen er en liggende suet kledning, med perlestaffprofilering i bordets nedre kant. Vinduene er krysspostvinduer med kraftig profileringer på innsiden av vinduet. På fotografi fra 1964 er huset utstyrt med mønepynt i form av kryss på begge gavler og på takarken. Mønepynten er i dag borte. Huset fremstår i dag som i dårlig stand, men med deler av sitt opprinnelige preg i behold. Det er ingen vesentlige ombygninger etter byggeåret i 1909, men omgivelsene er betydelig

endret og forringer husets kulturminneverdi. Malingsprøver tyder på at huset lenge har vært lys gult som våningshuset.

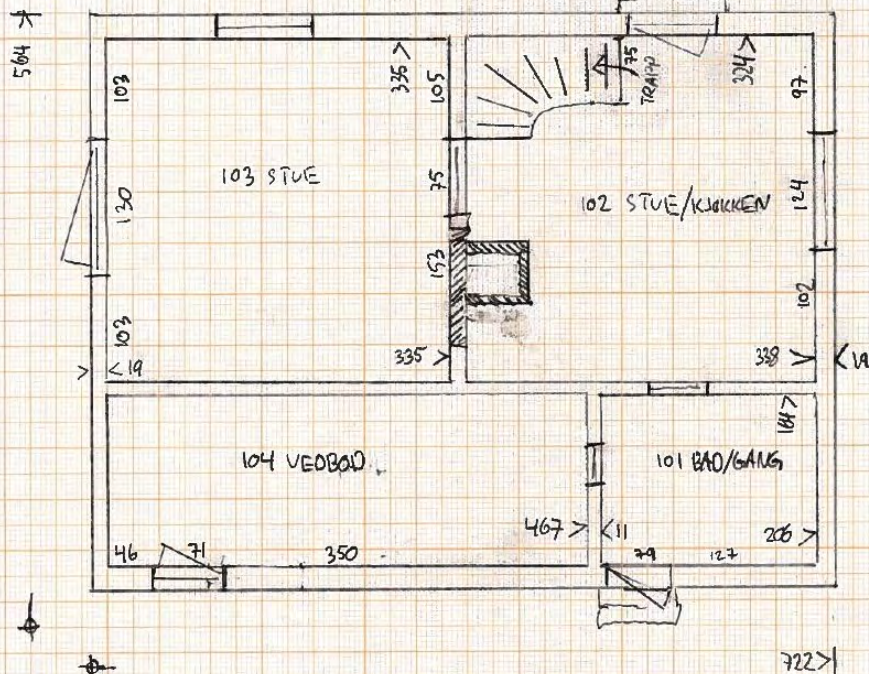
b) Dokumentasjon

Kårboligen er målt opp i juni 2020. Alle mål i centimeter, tegnet inn på millimeterpapir i A3-format. Skjevheter er ikke målt inn. Kjeller er avsperret og ikke tilgjengelig for oppmåling. Takark mot nord er bygget igjen og heller ikke tilgjengelig for oppmåling. Innvendige mål er tatt med utgangspunkt i dagens vegg og gulvtykkelser. Både vegger og gulv er foret ut og opp for å gi plass til paneler og belegg. Det er varierende foringer i rommene, fra mellom om lag 5 cm til 10 cm. Eksakte mål på husets opprinnelige dimensjoner, kan tas ved demontering av huset. Utvendige veggtykkelse (fra laft til utvendig kledning) er som i byggeåret. Romnummerering i tegninger over plan korresponderer med romnumre i fotodokumentasjon for husets interiør.

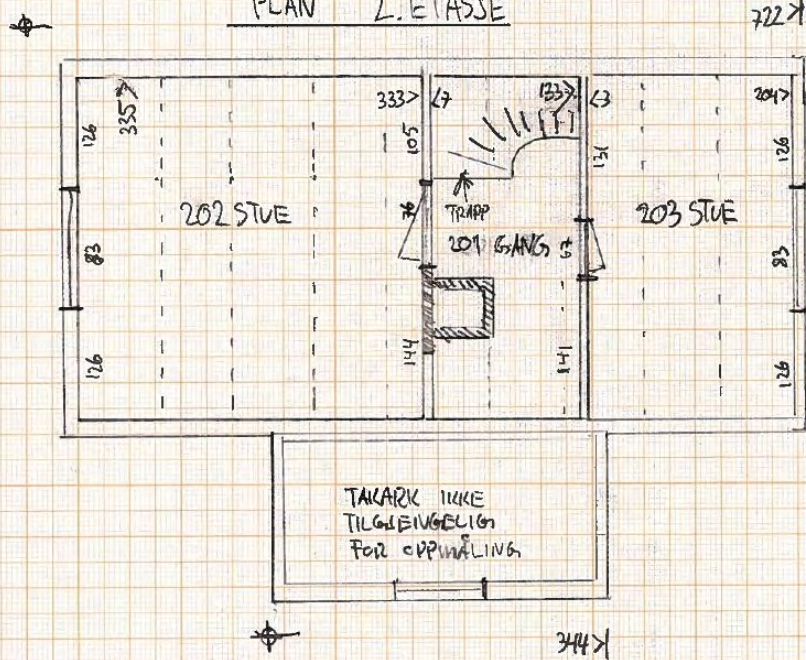
Oppmålingstegninger – kårstua

KÅRSTUE - SKJOLD GÅRD GNR. 40/BVR. 1.

PLAN 1. ETASJE 1950

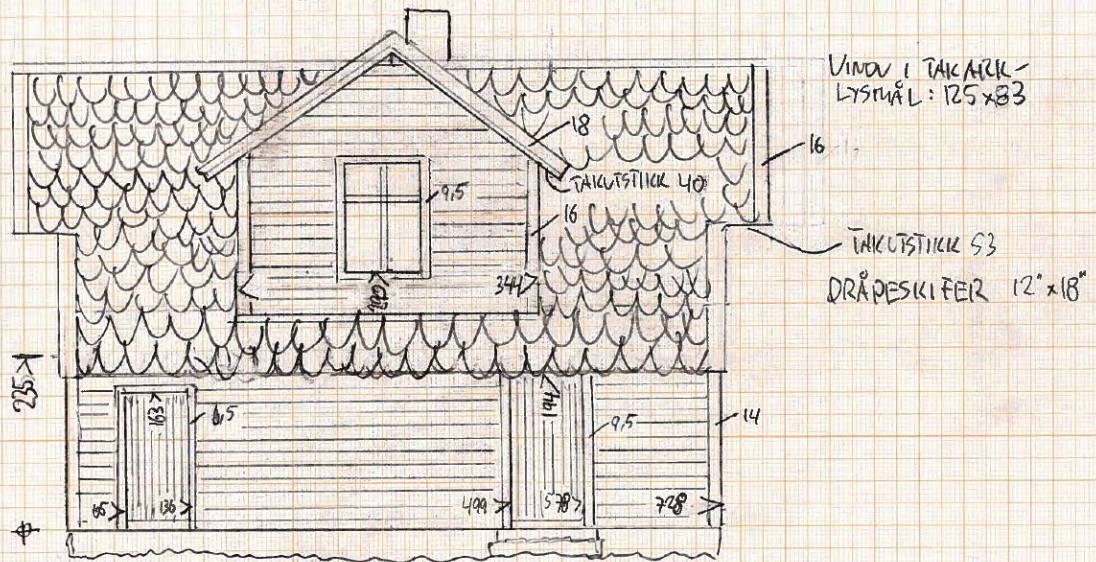
PLAN 2. ETASJE

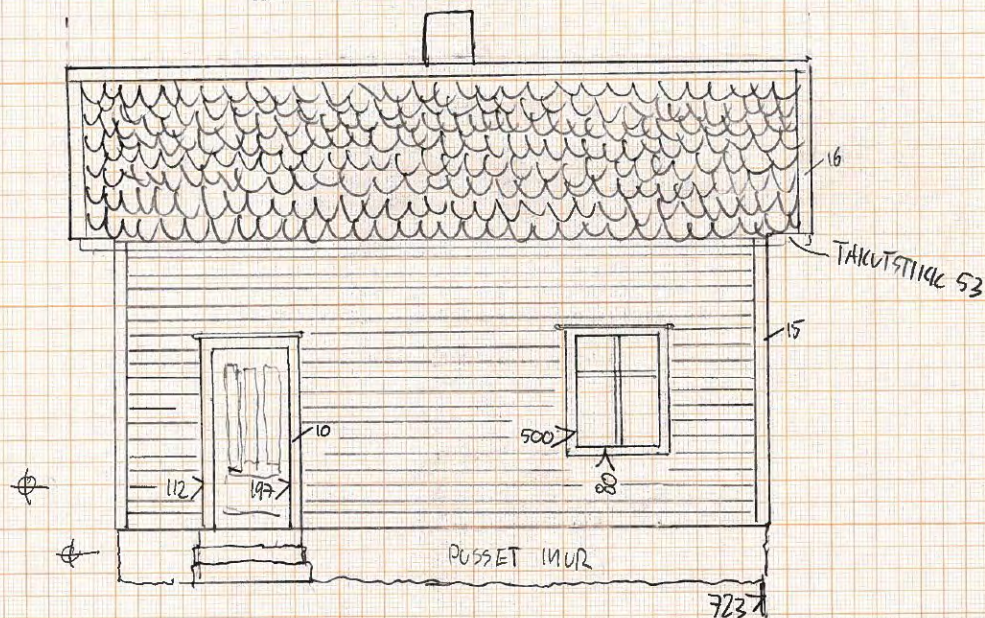
Tegning 6 - Kårstue. Plan 1. og 2. etasje.

KÅRSTUA - SIKJOLD GÅRD GNR. 40 / BNR. 1

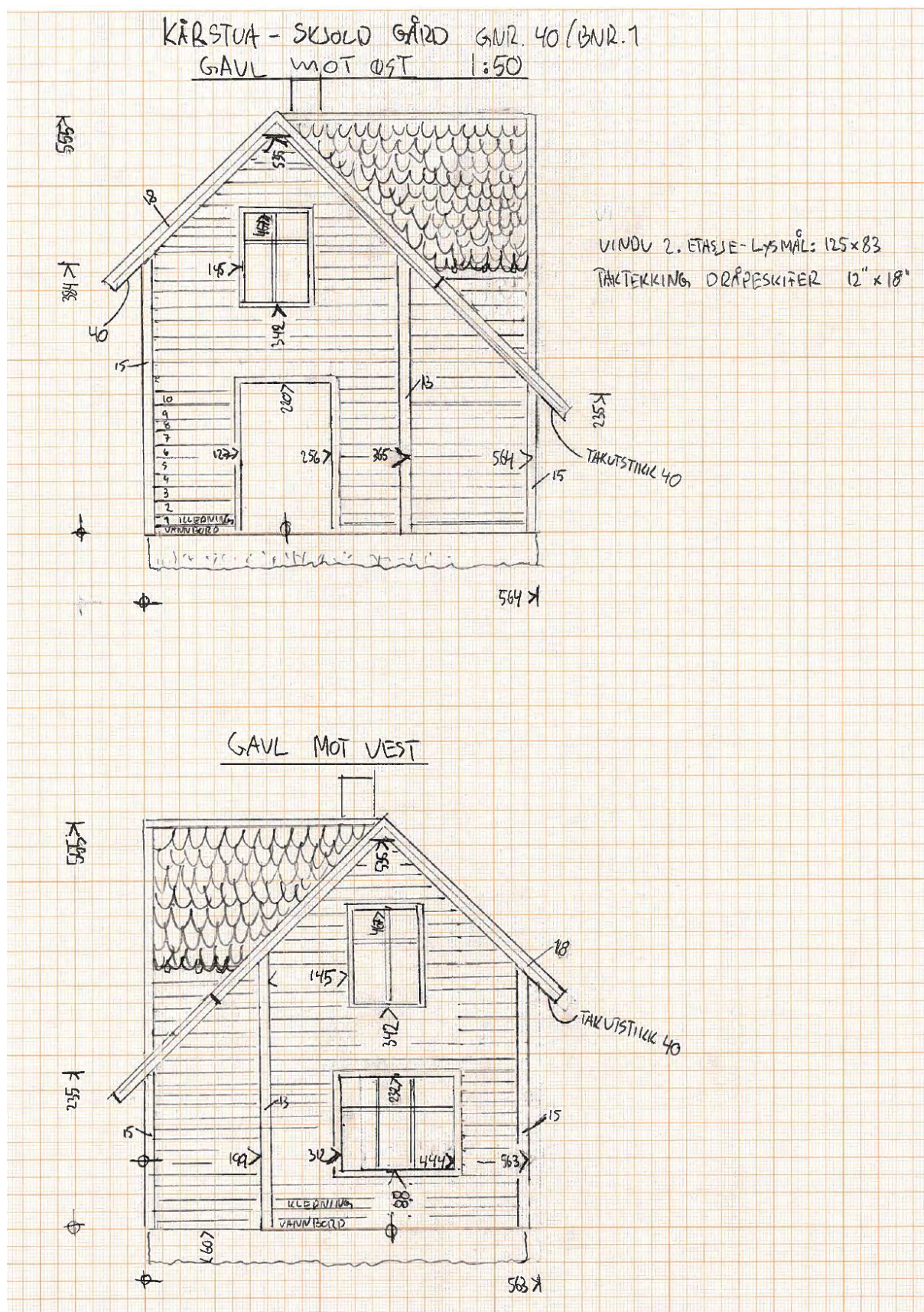
FASADE MOT NORD 1:50

FASADE MOT SØR

Tegning 7 - Langfasader mot nord og sør. Sørfasaden vender i dag mot våningshuset og har dannet et tun sammen med den (se fig.4.). Etter flytting vil denne siden vende ut mot tunet med nybyggene.

Tegning 8 - Gavlvegger. Dør på gavlvegg mot øst er en nyere tilføyelse uten kulturminneverdi men er tegnet inn som i dag.

Fotografier – eksteriør

Fotografi 77 - Gavl mot vest.

Fotografi 78 - Gavl mot vest.

Fotografi 79 - Vedskjul/sval mot vest.

Fotografi 80 - Krysspostvindu med 6 fag. Krysspostvindu ble vanlig med sveitserhusene. Ramtre og karmens nedre deler er råteskadet.

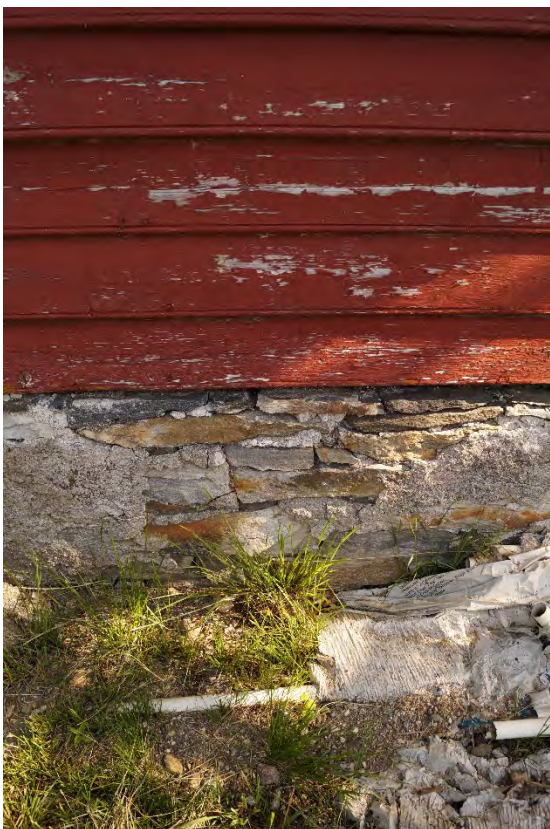
Fotografi 81 - Gavl mot vest. Hjørnekasser er ødelagt, nederste kledningsbord og vannbord er råteskadet.

Fotografi 82 - Fasade mot sør. Denne siden vender i dag mot våningshuset og danner tun med den.

Fotografi 83 - Dør på sørsiden er platet igjen.

Fotografi 84 – Fasade mot sør. Ringmur av naturstein.

Fotografi 85 – Fasade mot sør. Utvendig kledning, suet perlestaffpanel.

Fotografi 86 -Fasade mot sør. Kraftig takutstikk og profilerte bjelkeender på taksperrer. Suede undertaksbord. Konsollbårent vannbord over dør. Takrenner av nyere type.

Fotografi 87 - Gavl mot øst. Inngangen er en nyere tilføyelse. Opprinnelig var det et 6-fags krysspostvindu her.

Fotografi 88 - Gavl mot øst.

Fotografi 89 - Fasade mot nord. Takark.

Fotografi 90 - Fasade mot nord. Skifertekket tak, 12 x 18 dråpeskifer.

Fotografi 91 - Fasade mot nord. Synlige skader i takkonstruksjon, taksperr knekt pga. råteskader.

Fotografi 92 - Fasade mot nord. Taket som går ut over vedskjulet er kortere enn hovedtaket.

Foto – interiør

Fotografi 93 - Rom 101. I dag bad, opprinnelig gang.

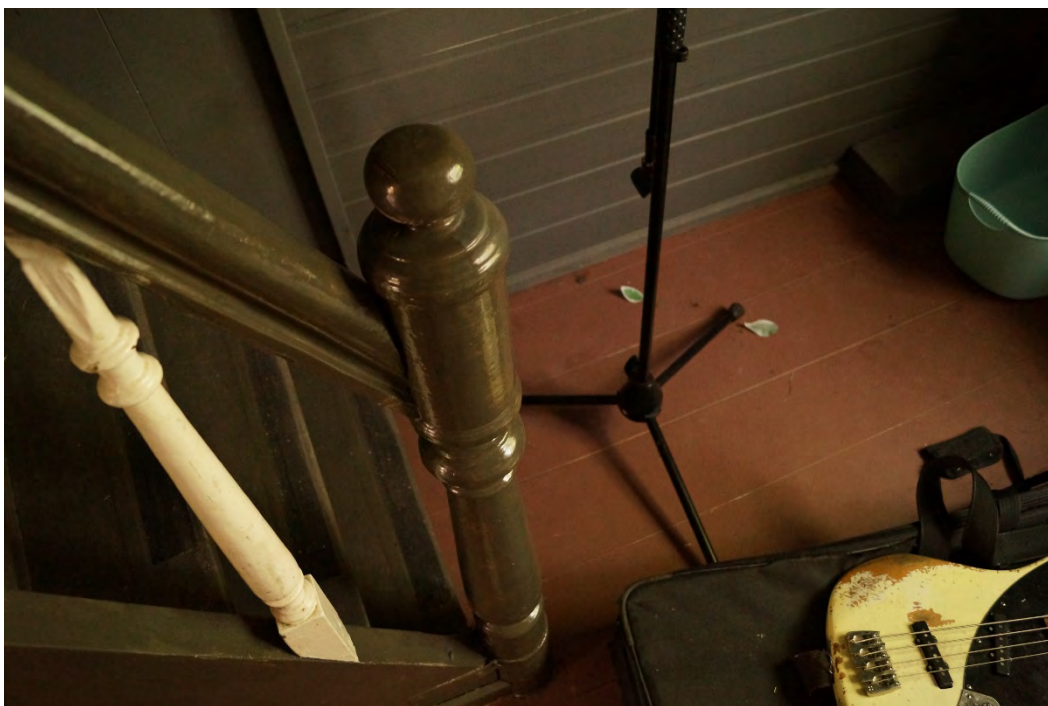
Fotografi 94 - Rom 101, terskel inn til rom 102.

Fotografi 95 - Rom 102

Fotografi 96 - Rom 102. Dør til rom 101.

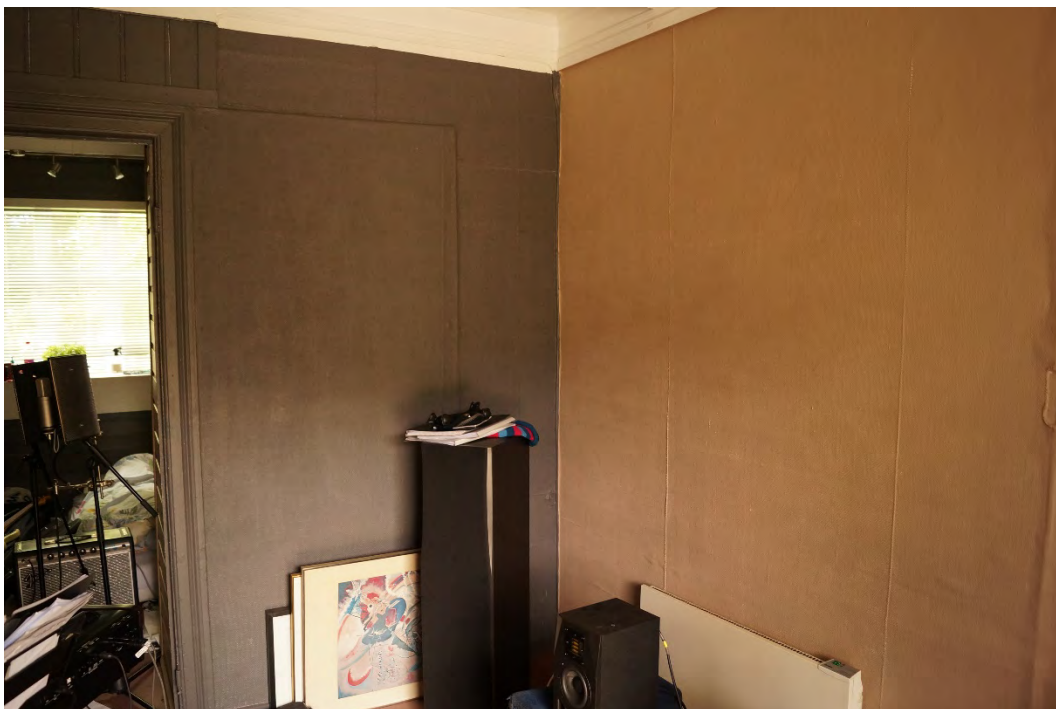
Fotografi 97 - Rom 102. Trapp opp.

Fotografi 98 - Rom 102, åpning mot rom 103.

Fotografi 99 - Rom 103. Nyere paneler og belegg.

Fotografi 100 - Rom 103. Brannmur til høyre for døråpning. Ildsted fjernet.

Fotografi 101 - Rom 103, bjelker mellom 1. og 2. etasje. Himlingen er det opprinnelige tregulvet i 2. etasje.

Fotografi 102 - Rom 104, vedbod.

Fotografi 103 - Rom 104, konstruksjonen er synlig. Sinklaft.

Fotografi 104 - Rom 104. Maskinsaget og høvlet lafteplank.

Fotografi 105 - Lekkasje fra tak har skadet øvre del av loftet. Skadeomfang ukjent. Til høyre i bildet er sideveggen til takarken.

Fotografi 106 - Rom 201. Trapp ned til 102. Dør til rom 202.

Fotografi 107 - Rom 102. trapp opp til rom 201.

Fotografi 108 - Trapp fotografert fra rom 102, mot øst.

Fotografi 109 - Rom 102, detalj, baluster.

Fotografi 110 - Rom 202. Mot øst.

Fotografi 111 - Rom 202 fotografert fra rom 201.

Fotografi 112 - Rom 202, detalj fra belisting og avslutning av brannvegg.

Fotografi 113 - Rom 203 bakerst i bildet, fotografert fra 202 gjennom 201.

Fotografi 114 - Rom 201, detalj perlestaffpanel på vegger og himling.

Fotografi 115 - Rom 202, detalj fra opprinnelig krysspostvindu øverst i gavlvegg mot øst.

Fotografi 116 - Mot rom 203, slitt vindu, men råteskader bare i list under. Karm og ramtre kan restaureres.

c) Konsekvenser av flytting

Ved flytting av våningshuset må en forvente at store deler av konstruksjon (lafteplank, bjelker og dragere, taksprett) må erstattes med nye materialer. Visuell inspeksjon av laftestokkene på de få steder som er tilgjengelig tyder på at det kan være skader både i nedre omfar og i overgang mot tak i området rundt takarken. Bjelker mellom 1. etasje og kjeller var ikke tilgjengelig for inspeksjon. Det skal ifølge SEFRAK-registrering i 1981 ha vært kjeller i nordlig del av huset, men denne er fylt igjen. Bjelker mellom 1. og 2. etasje er synlige deler i god stand. Trolig er bunnsvill rundt helt huset rådden og må skiftes. Se også teknisk tilstandsrapport fra 2017.

Taksperrene rundt takarken er trolig ødelagt. Taktro må også påregnes byttes. Av selve dråpeskiferen kan det meste tas ned og brukes på nytt. Vindskier og dekkbord er allerede erstattet og er uten kulturminneverdi. Utvendig kledning må i hovedsak skiftes. Det er mulig å bruke deler kledningen, men den er antakeligvis vanskelig å få løs ute å skade den. Listverk rundt utvendige dører og vinduer er dårlig, Vinduer på gavl mot vest er skadet i nedre deler av rammer og karm. Kan muligens spunses inn nye deler. Vindu mot øst kan trolig males opp kittes på nytt, det samme gjelder vindu i takark mot nord.

Flytting påvirker bygningenes kulturminneverdi, først og fremst ved selve flyttingen og endringen av tunstrukturen. Etter flytting vil kårstua ligge med gavlvegg mot våningshuset. Kompenserende tiltak er at bygningene ved flytting kan bevares, og at gjenoppbyggingen muliggjør tilbakeføring av hele eller deler av bygningene, samt istandsetting av bygningene. Gjennom flytting vil svært mye av opprinnelige materialer måtte erstattes. Materialautentisitet vil bli nokså liten, men formalautentisiteten vil kunne reetableres ved å bygge opp igjen huset med dets spesielle proporsjoner og takform.

Ved flytting vil kjellermur gå tapt. Ved flytting anbefales det at vindu på kårboligens gavlvegg mot øst reetableres og at nyere inngangsparti en ser i dag fjernes. Innganger på husets langsider åpnes opp igjen. Annet husfast interiør i våningshuset som er bevart, er i hovedsak paneler, trapp, og listverk. Dette er bygningsdetaljer som vurderes som mulig å eventuelt rekonstruere/gjenbruke med relativt enkle grep. Det anbefales at detaljer som vedrører tid, omfang og krav til kvaliteten i flytting og gjenoppbygging, innarbeides i planbestemmelsene ut fra bygningenes dokumentasjon som nå foreligger, både teknisk tilstand og denne antikvariske dokumentasjonen.

Kilder:

Askeladden – nasjonal kulturminnedatabase.

Kulturminnedokumentasjon Fana blikk, Opus 2017.

Kulturminnegrnlag Bybane Nesttun-Rådal, Byantikvaren, Bergen kommune 2007.

"Norske gardsbruk". Utg. Forlaget Norske gardsbruk. Oslo. 1964.

Riksarkivet, Jordskifteverkets kartarkiv, T, 1859-1988.

Tilstandsrapport bolig Skjoldvegen 4, 5221 Nesttun, Norsk Takst, 2018.